

ORWELLS ANIMAL FARM BESTOND ÉCHT

Animal Farm, 1984...

wie kent die titels níet? 'Orwelliaans', zo noemen we nu nog een land waar mensen slaaf worden van een dictator – Big Brother, noemde Orwell die. De bron van deze klassieken is een mysterieuze, dwarskop-pige, oer-Engelse man vol tegenstellingen.

Eric Blair (1903-1950) was van goede komaf, studeerde aan de deftige kostschool Eton en hield van lange wandelingen, ontberingen, tuinieren en dieren. Hij is een van de vaders van de journalistieke reportage. Blair vernoemde zich als schrijver naar een rivier in de Cotswolds, de Orwell, die door Iommertijk, heuvelig oer-Engels land stroomt. Zijn nieuwe voornaam werd George; Engelsen kan ook al niet. In Orwells spoor wandelend val je van de ene verbazing in de andere. Zo was hij dol op geiten en dreef hij een kruidenierswinkelje.

Geen biografie, wel een levensloop in letterlijke zin: Daane loopt de locaties van dit bewogen leven na en vervecht dat met goede foto's, citaten en uitleg van Orwells oeuvre. Twee dingen voor de prijs van één: kennis van Orwell en een balans van de toestand van het Engelse landschap – de middeleeuwse dorpen, holle wegen, stromende beken en verborgen plekjes van zijn jeugd bleef Orwell levenslang trouw. De Britse natuur vormt de groene bron van het haast mystieke Gouden Land, waarnaar hij zijn hoofdpersoon laat terugverlangen in zijn sombere toekomstroman

nostalgisch verleden

Blair's (Orwells) leven greep zowel terug op het nostalgische verleden, naar de geromantiseerde band met het Engelse landschap, de typische sfeer van die negentiende eeuw, als vooruit – hij voorspelde en beschreef de toekomst bij vliegen welhaast profetisch. Zijn beschermde opvoeding, koloniale afstamming van slavenhandelaars in de Caraïben en scholing op Saint-Cyprian's (1911-1916) en Eton (1917-1921) verbonden hem met huid en haar met het staartje van Victoriaans Engeland. Hij besefte al snel dat het 'Brits zijn' hem op het gelaat geschreeven stond, en hoorbaar in zijn tongval zat.

Na een blauwtje bij jeugdliefde Yacintha Buddicom kiest hij voor een loopbaan in... Birma, of all places. Daar volgt ruw ontwaken uit de koloniale droorn. Blair is nog maar een jongen als hij verdwaaert in de vroemdheid en armoede van een Aziatische kolonie. Hij trekt de meest radicale conclusie en keert zich fel tegen de hypocrisie en zelfvoldaanheid van de heersende klasse – en daarmee tegen zijn afkomst. Zijn eerste boek *Burma Days* doet er verslag van. Zijn koloniale avontuur zal een sleutelrol spelen in zijn leven en bewustwording als democratisch socialist. Het punt met Blair/Orwell is: welke stap hij ook zet, het blijkt achteraf altijd cruciaal. Uit zijn botsingen trekt hij altijd radicale conclusies – volstrekt autonoom. De eerste beslissende botsing is al op

kostschool, waar hij opvalt door zijn allergie voor gezag.

Na het Birma-avontuur terug in Engeland, wil hij zijn afkomst 'afwassen' en duikt hij onder in het vuil van zwerfelingen in Londen en Parijs, om het echte leven van daklozen te beschrijven en te delen (*Down and out in London and Paris*). Hier pakt Daane zelf ook Orwells spoor weer op: hij reist hem niet na tot in Birma, maar heeft ook daarover wel goede, recente bronnen. Na Orwells zwerfverbaas is de beurt aan de industrieel van kolonijnen in Noord-Engeland. Nog altijd gelden zijn wandelreportages en afdelingen in mijnschachten als schoolvoorbeelden van actieve journalistiek, van echte reportages (gebundeld in *The Road to Wigan Pier*).

alles-of-nietsmoment

Ergens is hij altijd die onmogelijke kwajongen gebleven, die zijn jeugd in de buitenlucht idealiseerde en ten koste van eigen gezondheid zijn verhalen haalde. Het kolenstof en de ontberingen onder daklozen zullen zijn gezondheid blijvend beschadigd hebben. In 1936 duikt hij op in de Spaanse Burgeroorlog, met zijn gade aan zijn zijde (*Homage to Catalonia*). Hier volgt Daane met spoor wel weer ter plekke, in Spanje. Nóg zo'n alles-of-nietsmoment: revolutionaire linise bewegingen stonden elkaar toen naar het leven en stalinisten hielden grote schoonmaak in Spaanse gelederen. Eric Blair ontsnapt nét aan de lange arm van de agitators van Moskou.

Deze ontsnapping in Barcelona voedde zijn afkeer van autoritaire systemen zeer en wakte hem opnieuw met een schok, nu uit de illusie dat links altijd gelijk heeft. Daarna bleef hij lang een roepende in de woestijn, iemand die aan den lijve de terreuropotentie van links, van Moskou en Stalin, gevoeld had – en dat kon hij zijn tijdgenoten en de spraakmakende opinieleiders in de Britse elite maar niet duidelijk maken. Groot-Brittannië zag de nazi's als de grote vijand, en Stalin gold als neutraal, of zelfs als bondgenoot. Pas later zou het verdere verloop van de twintigste de eeuw hem meer dan gelijk geven – maar dat maakte hij zelf niet meer mee.

Animal Farm echter werd al wel bij zijn leven een dooeslaand, snel succes onder het gewone volk. Dat boek schonk hem financiële onafhankelijkheid. Iedereen las het, tot de koningin-moeder aan toe. Maar intussen wantrouwe het establishment hem als een rechtse bal. Zijn onafhankelijke blik blijft ook nu nog verbazen: moedig in politieke keuzes: Spartaans in levensstijl; en op het excentrieke af conservatief in zijn Britsheid.

paddentrek

Orwell liet duizend bloemen bloeien. Hij schreef in zijn korte leven ontelbare reportages en essays, het genre waar hij in uitblonk, zoals lofzangen op de authentieke Britse pub. Beroemd en typerend voorbeeld is ook: 'In Praise of the Common Toad', een lofzang op padden en de paddentrek als symbool van de elk seizoen speurbare kracht van de natuur, zijn grote inspiratiebron. Voor hem was er geen twijfel aan: als kinderen geen oog meer hadden voor alles wat groeit en bloeit, legde ook dat een bijl aan de wortel van de vrijheid van het individu, en van de cultuur. Ook dat heeft de schaduw van een 'totalitair' denksysteem van leegte. Geef hem eens ongelijk.

Orwillekeurige dacht ik hierbij aan een recente column van ds. Nelly van Kampen-Boot in de rubriek 'Sporen van het Koninkrijk', waar zij de vraag opwerpt of schoolkinderen van nu, opgroeiend in de kaablag van een vlneswijk, zich nog wel kunnen verwonderen, en nog wel weten dat de schepping mooi is.

Orwell wist dat, dat is zeker. De lofzang op de (Britse) natuur was zijn eigen vorm van nationalisme, vaderlandsliefde. Ook dat werd vaak niet begrepen; nu wekt Orwell overigens ook wel de indruk dat hij zich pas zorgen zou maken als hij een keer wél begrepen werd. Hij verzet zich op haast aartsconservatieve wijze tegen volgens hem 'onnodige' vernieuwingsdrang en bouwwoede die het ongerepte platteland bedreigde. Een paradoxale man, die niet anders kon dan de dingen doen en zien op zijn manier. En daarmee werd hij een van de grote geesten van de vorige eeuw.

kerngezonde schooljongen

Een van de dingen die Daanes speurtocht aantrekkelijk maakt, is dat hij Orwell niet probeert te verklaren maar gewoon sappig beschrijft wat er bekend is. Daar moet je het mee doen. Dan blijkt deze Brit een dwarskop, een 'revolutionair' verlied op 1910 – en dat was zowel zijn zwakte als zijn kracht (generatiegenoot en schrijver Cynil Conolly). Bij een zo eigenzinnig en geheimzinnig man als Eric Blair/George Orwell, loont het om in zijn voetsporen te treden. Het is geinig te weten welke concrete boerenschuur hij voor ogen had toen hij *Beerteryg der Ieren* schreef, of hoe zijn jaren in de Londense 'Blitz', de bombardementen, terugkomen in 1984. Nog boeiender is, de oergrond van zijn wording te ontdekken. Die moet in zijn lagerschool- en kostschooltijd liggen: dwars, koppig, roekeloos, altijd buiten spelend, dapper, verlied op de natuur, allergisch voor gezag. Kortom: een kerngezonde Engelse schooljongen, die de wereld inzichten en waarschuwingen schonk. Conservatief en democratisch socialist tegelijk, het bestaat. Kijk maar naar Orwell. Ook anno 2011 nog erg inspirerend, eerlijk pezegd. ■

Het spoor van Orwell
MARCO DAANE, UITG. ATLAS, AMSTERDAM
2011, 350 BLZ., € 24,95

